

ՀԱՅԲԱՐԱՅԻՆ

ԱՐԱՐԱՅԻՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՏՄՐԻ

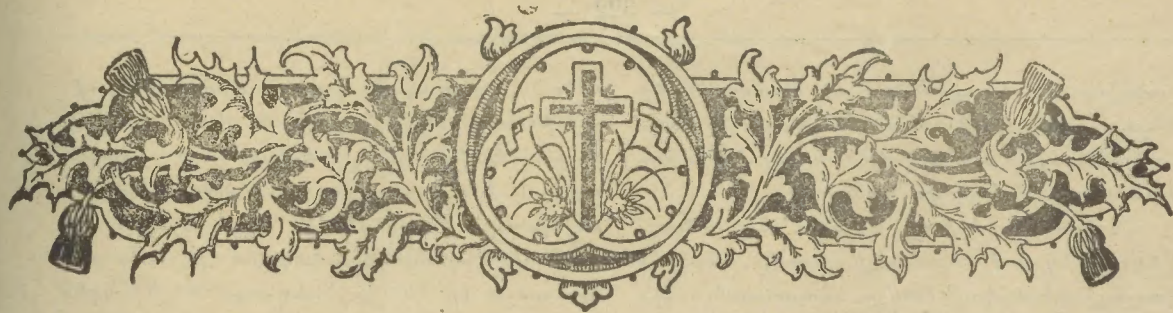
ԹԻԻ 96

24 ՄԱՅԻՍ 1913

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՆԻ

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ
ՇԱՐԲԱԹԱԹԱԹ-ԵՐԹ-

Երրորդ տարի 24 Մայիս 1913 Թիւ 96

«Մերական Բանաստեղծական Պոռն ժ. կր մադրէ որ Կարողիկէ Աւանդական շաբաթաբերը շաբաթական Լայտասանի կարողիկէ ժողովրդոց մէջ, մանաւանդ ի գաւառս, փրկարար առաքելութիւն մը կատարել, ի բարգաւաճանս կրօնից եւ ի հոգեւոր օգուտ հոգիներու: Այս մադթանաց արդիւնաւորութեան համար Մերական Լայնն սրտագին կ'օրհնէ յիշեալ Շաբաթաբերը, ինչպէս նաեւ անոր խմբագիրներն եւ ընթերցողները»:

Նամակ Կարդ. Մէրի Տէլ Վայի, առ Ալիմ. Տ. Պօղոս Պետրոս ԺԳ. Թեղեան, Լայ Կարողիկէ Պատրիարք Կիլիկիոյ, 23 Նոյեմբերի 1912, ընդ 60780 քուտանաւաւ:

ԴԵՊՔԵՐ ԵՒ ՍԿԶՐՈՒՆՔՆԵՐ

ՀԱՅԵՐ ԵՒ ԿՈՍՏԱՆԴՆԱՆՈՍ

Ամբողջ Կաթողիկէ տիեզերք այս օրերս ջնձագին կը տօնէ Գրիստոնէութեան ազատութեան վեչտասաններորդ դարադարձը. Ո՛չ միայն կրօնքի, այլ և բովանդակ մարդկութեան ու անոր քաղաքակրթութեան համար առաջնակարգ կարեւորութիւն ունեցող անմոռանալի դէպք մը եղաւ Միլանի կայսերական Հրովարտակը յամին 313. Ս. Եկեղեցին որ երեք դար իր արեամբ ներկուած ու գաղանի աղօթած էր, եղաւ գեոնադամբաններէն. և իր լոյսն ու կենդանացունցիլ օրէնքները սփռեց ի սփիւռս աշխարհի. և ապականեալ աշխարհ վերանորոգուեցաւ, և

բարբարոս ազգեր ընտելացած՝ խմբուեցան Ս. Խաչի փրկարար Դրօշին ներքեւ. Կոստանդիանոս Մեծի՝ Հռոմէական Կայսեր գրչին մէկ հարուածը գործեց այս հրաշալիքը. սակայն այդ ստորագրող վեհափառ աջը, Խաչեցելոյն Բարձրեալ Աջովը շարժեցաւ. Աջ ին՝ Տէ՛ր, արար զօրութիւն. Խաչով յաղթանակեց Կոստանդիանոս. Խաչը փրկեց Ս. Եկեղեցին:

Արդարութեան արեւը սակայն Արեւելքէն ծագած էր. Արեւմուտքն եղաւ ուրեմն այս անգամ նախաձեռնարկ, անկէ՞ ծագեցաւ լոյսը, առաջնութեան պատիւը Արեւմուտքը խեց... Պանծանօք կ'ըսէ Լայը. Ո՛չ. և պատմութիւնը կը վկայէ անոր ճշմարտաստութեան՝ իր բազմադարեան արձագանգովը:

Լայ պատմութեան ոսկեղէն մէկ էջն է որ պիտի բանանք և անոր համառօտ խոկումովը պիտի զմայլինք. Արեւելքին է. Լայոց է առաջնութեան պատիւը. անլուր մեծագոր-

ծութիւն մըն է զոր Աստուած կատարած էր ի Հայո, մեծագործութիւն ա'յնքան նշանաւոր՝ Արեւելքի համար, ո'րքան Միլանու Հրովարտակը՝ աշխարհիս համար:

Հայաստան աշխարհ, ազնիւ՝ իր հնութեամբ, կորովի և մտացի ցեղովը, երկրին հրաշալի գեղեցկութեամբը. Հայաստան աշխարհ՝ որ լսած էր Դրախտին սոխակը, նրկատած՝ նոյեան ձիւնաթոյր աղաւնին, սարսած՝ ասքանազեանց ուղղուած մարգարէական ձայնէն, երեք դարէ ի վեր Գրիստոսի աւետիսն ալ լսած, բայց առ հասարակ քամահրելով, կը նստէր ի խաւարիեւ ի ստուերս մահու, Հայաստան աշխարհ յանկարծ քրիստոնեայ եղաւ. ամբողջ ազգ մը, միլիոններով. ազգ մը՝ խրոխտ, պատերազմիկ, զարհուրելի, ու, աշխարհագրականօրէն քաղաքակիրթ և բարբարոս աշխարհի մէջտեղ կեցած, երկուքէն ալ կ'ազդուէր. մերթ յադմերթ պարտուած. մերթ ոխերիմ, մերթ գաշնակից:

Սակայն գլխաւորաբար ոխերիմ էր Աքեմենեան և Սասանեան հարստութիւններուն, որ պարսիկ լուծին տակ կ'ուզէին ընկճել Հայը, ու կրակի երկրպագու ընել զայն: Հայը աւանդական թշնամի եղաւ Պարսիկին, պահպանելու համար՝ իր անկախութիւնը, իր գոյութիւնը: Սակայն երրորդ դարու վերջին կէսէն անդին, թշնամութիւնը զայրացած, գազաթնակէտին հանած էր: Դոռոզ Սասանեանը՝ որ խոստովու սուրին փայլատակներովը թաւալած էր գետնամած, դաւաճանեց. այս ահաւոր արքան նենգութեամբ սպաննել տուաւ (չուրջ 253ին): Այնուհետեւ կամաց կամաց տիրեց երկրին, իբրեւ զգուելի պողիպոզ մը անագորոյն, երկրին կենսականութիւնը ծծելով ցմահ: Անմեղ արիւնի հեղման և ոգեսպառ հառաչանաց տարիներ ծանրացան հայ հայրենեաց վրայ: Անճիտութիւն մահազանգը կը հնչէր:

Սակայն Հռովմէական ազատարար արծիւը սաւառնեցաւ դէպ ի Հայաստան: Տըրդատ արքայ՝ միւս և քաջարի, Հռովմայ հովանւոյն ներքեւ քալեց, և իր առջեւէն մահախուղի պէս քաշուեցաւ սեւաթորմի պար-

սիկը, քաշուեցաւ իր պատուաւններով, շնջրիններով, մողէզներով և խառնափնթոր բազմաճճիներով. իր երկրպագած կրակէն այրելով. և իր պիղծ ատուշանները մարեցան ու միացին իրենց վերջին պիղծ շունչը:

Բայց Հայաստան կռապաշտ էր, և Տըրդատ կռապաշտ էր, և իր պաշտպանն Դիոկղետիանոս կռապաշտ էր: Երրորդ դարուն վերջերն էր: Աննչան մարդ մը կանդնեցաւ Տըրդատայ՝ դիւցազն, փառահեղ, մշտայաղթ թագաւորին առջեւ, և անարգեց անոր երկրպագած տապաւորի կռքերը, և զԳրիստոս խոստովանեցաւ Որդի Աստուծոյ: Կատկեցաւ, գազանացաւ Տըրդատ. իր հօր խոստովու և Հռովմէական կայսերաց Գրիստոնեատեցութիւնը իր երակներուն մէջ թափանցած էր. անարգ և խոտելի և տէրութեան փաստակար էր այդ կրօնը Տըրդատայ տեսութեամբ և հեթանոս փիլիսոփայութեամբ: Ետաց ուրիմ անոր երիտասարդ անպուսպ արիւնը. և իր պաշտած դից վրէժը լուծելու համար այդ աննչան մարդուն՝ որու անունն էր Գրիգոր և որու հայրն Անակը եղած էր՝ սպաննող Տըրդատայ հօր՝ խոստովու, այդ անխնայ տահմ մարդուն արիւնը քամեց, անլուր ու սարսաղեղեղիկ չարչարանքներով, զինքը յուրացութիւն եւ ի վարձատրութիւն յորդորելով: Բայց այս աննչանը քաջատոնմիկ էր ի Գրիստոս, և Դոկղոթայի արիւնով մլխուած պողովատիկ մըն էր Բանին Աստուծոյ: Չսասանեցաւ նա, ո'չ եկեղեցական տարեգրոց մէջ նման չունեցող միահամուռ և երկայնժամանակեայ դիւանար տանջանքներէն, ո'չ խոր-Վիրապի մութէն ու զեռուններէն: Պարտուեցաւ, պառփուեցաւ թագաւորը: Եւ իր սպաննած Հռովմէական նժգեհ Հոփսիմեան կուսանաց բարեխօսութեամբ, իր նազելի քոյրը խոստովիդուխտ աւետարել տեսելեամբ իր թմբիրը թօթափելով, Արտաշատ զրկեց իր դայեակն ու ազատարարն Օտա Ամատունին, որ կենսապարգեւ Գրիգորը հարուստ տարիներ վերջը կենդանի վերածեցին մահացու գուրէն: Հայաստանի նոր արեւն էր որ կը ծագէր բազմադարեան գիշերուան խորերէն, և ցնծալից առաւօտ մը կը բերէր Ք

ստուերս մահու խարխափող հայ ազգին : Թօթուեց անոր մահահրաւէր քունը . իր կենսատու ճառագայթներովը ողողեց այրարատեան հայրենիքը : Բժշկեց թագաւորը , փառազարդ վկայարաններու մէջ հանգոյց նահատակուած սրբասուն կոյսերուն երկնաբոյր մարմինները . հրահանգեց ամբողջ ազգը . եւ երկնաւոր տեսիլքով միայն իր խոնարհութիւնը յաղթուելով՝ Աստուծոյ յայտնուած կամբին առջեւ , Կեսարիոյ Ղեւոնդիոս Հայրապետէն եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւն ընդունեցաւ եւ վերադարձաւ սրբոց նշխարներով , ի փախուստ խուճապեց անզգամ դեւերը . հիմնայատակ քանդեց Վահագնի , Անահտայ , Աստղկան եւ այլ դից մեհեանները . մկրտեց զիւցազն արքան Տրդատը , Աշխէն Տիկնաց Տիկինը , Սոսրովիւդուխտ Կոյսը , ամբողջ նախարարները , աւագորեալը , միլիոնաւոր ժողովուրդ , եւ երկու հարիւրէ աւելի եպիսկոպոսներու եւ անթիւ քահանաներու ձեռքով քրիստոնեայ ըրաւ Հայաստանը :

Եկեղեցական պատմութեան միակ դէպքն է այդ . հրաշալիք մը ըստ ինքեան : Քրիստոնեայ Եկեղեցին Գրիգորի ձեռքով եւ Տրդատայ օժանդակութեամբ մէկէն ծնաւ եւ զարգացաւ Հայոց մէջ , առոյգ , ազատ , բարեկարգ ու բազմաբեղուն : Արեւը ծագած էր Արեւելքէն :

Սակայն Արեւմուտքէն մեծ աւետիս մը բերին զեփիւլեւներն ի Հայաստան : Հռովմայեցւոց ինքնակալը Կոստանդիանոս քրիստոնեայ եղած եւ Եկեղեցւոյն ազատութիւն չընորհած էր : Հռովմայ կայսերք շարունակ հալածեր էին Քրիստոնէութիւնը : Անառակութեան եւ կռապաշտութեան ձեռքը մատնուած , նորածիլ քրիստոնեայ բոյսը ուզած էին ճիւղակոտոր արմատախիլ կորսնցնել . երեք դար շարունակ հռովմէական տանջանքներով խոչտանգած էին ժողովուրդը որ ուրանայ . մահաւանդ մի քանի կայսերք , ինչպէս Ներոն , Դոմիտիանոս , Դեկոս եւն . , անլուր խժգոնութիւններ ի գործ դրած էին , այդ ցեղը անճիւղաւ մտքով . բայց ան՝ ընդհակառակն , կ'երթար ու կ'աճէր քահագին համամատու-

թիւններով եւ լեցուցած էր աւանները , քաղաքները , բանակները , մինչեւ իսկ կայսերական պալատը : Զարհուրեցաւ Դիոկղետիանոս եւ իր կամակից Մաքսիմիանոսի եւ Գաղերիոսի հետ զարհուրելի հալածանքով մը երգուընցաւ աշխարհիս երեսէն ջնջել Քրիստոնէութիւնը , եւ այս յաղթանակը իբրեւ հաւատարած , յիշատակարան կոթող կը տնկէր Նիկովիոյի իր մայրաքաղաքին մէջ : Այս երգման եւ կոթողին վաղորդայնին էր որ Հռովմէական պետութեան պաշտօնական կրօնքը դարձաւ Քրիստոնէութիւնը : Մաքսիմիանոս երկիցս ուխտաւորուծ , խեղճամահ պատժուեցաւ . Գաղերիոս որդնալից սատակեցաւ . Դիոկղետիանոս սրտին ցաւէն մեռաւ թագազուրկ : Իսկ Մաքսենտիոս յափշտակիչը , անառակ , անագորոյն եւ զազանաբարոյ , յիմարաբար մտաբերեց ընդ բռամբ ածել ամբողջ արեւմուտքը , ուր կը տիրէր կորիւն առիւծու՝ Կոստանդիանոս : Սա վայրկեան չկորսնցուց . թէեւ տկար բանակով , սակայն շտապեց քաղեց թշնամւոյն վրայ : Տեսած էր արեւուն վերել խաչը ճառագայթարձակ , սա մակագրութեամբ : Այսու յաղթեալ՝ Սալանիչ Լապարոնի հովանւոյն ներքեւ խոյացաւ արծիւի պէս , Ալպեան լեռներու վրայէն իջաւ Իտալիա եւ յաղթութիւնէ ի յաղթութիւն վաղելով , Հռոմայ մօտ Միլվեան կամուրջին քով ջախջախեց թշնամին , որ պետամոյն կորաւ Տիբերիսի պղտոր ալիքներուն մէջ : Կոստանդիանոս՝ Լիկինիոսի հետ միահեծան տիրեց հռովմական աշխարհի վրայ , քրիստոնեայ եւ բարեպաշտօն եւ յարգադիր մեծի Քահանայապետի :

Այս ամէնը լսեց Տրդատ եւ չկրցաւ զսպել ուրախութիւնը , Հին յիշատակներ , երիտասարդութեան քաղցր յիշատակներ արթնցան իր սրտին մէջ : Այս բարեբախտ կայսրը , որդի հեզահոգի Կոստանդոսի Քլորոսի , ժամանակաւ ընկեր եւ բախտակից էր Տրդատայ , զոր Արտաւազդ Մանգակունի փրկած էր Սասանեան Արտաշրի հրամայած արքայազուն Պայազատաց կոտորածէն եւ փախցուցած առ կայսր , ինչպէս Օտա Սոսրովիւդուխտի հետ զիմած էր յամուրն Անի : Տրդատ եւ Կոստան-

դիանոս Դիոկղետիանոսի պալատին պերճու-
թեանց մէջ զիրար ճանչցած էին. մին դա-
ւով իր հայրը եւ զահր կորուսած նոթի մըն
էր՝ Հռոմայ մարդասիրութեան ապաւինած և
Լիկինիոսի — Գաղերիոս Աւգոստոսի բարե-
կամին, — խնամոց յանձնուած, որուն ձեռ-
քին տակ հրահանգուեցաւ ի մարգս փիլիսո-
փայութեան ու պատերազմի. միւսը կասկա-
ծոտ Գաղերիոսի ճիրաններուն մէջ իբրեւ
պատանդ կը հեծէր. ան ժամանակ երկու
պատանիները թէեւ ոչ հասակակից, սերտ
մտերիմ ու մխիթարակից եղած էին իրարու,
իրարու առաքինութեան, քաջութեան, ան-
խորտակելի նկարագրին հիացած էին. այդ
երկու հուժկու բազուկները Զօրութեանց Տի-
րոջ Կամքին կատարման համար հրաշալիք-
ներ պիտի գործէին. Երբ Տրդատ Հռոմէական
լէգէոններով և արքայական թագ կապած,
ուղեւորեցաւ իր հայրենական երկիրը, (ի
վերջ կոյս Գ. դարու), արտասուելից ողջա-
գուրուած էր նա Կոստանդիանոսի հետ, որ
ապա դիւցազնական ձեռնարկով մը արիւն-
ոռւշտ գաղանին ձեռքէն փախաւ ու իր հօր
քով երթալով անոր պայազատեց (306).
Տրդատայ յիշատակները խռովեցին յուզեցին
իր սիրտը. և իր հին բարեկամը և այժմեան
քրիստոնեայ ինքնակալը ուզեց կրկին սեղ-
միլ իր բարեկամի կրծոց վրայ և ըստ Առա-
քելոյն, մխիթարակից ըլլալ միմիանց, սուրբ
հաւատքի մէջ ալ միացած ըլլալուն համար.
(Շարունակելի)

ՄԱՂՆՈՒՊ ԻԹՏԻՆ!...

Բարիդին, ըստականա գարշը օլան եա-
հուտի զաղէթալարընըն էն մէնֆուրընտա տէրճ
օլունմագ իւզրէ, պիր մէգալէ եազմը պի-
թիրմիշտի:

Թէքրար թէքրար մէգալէսինի կէօզտէն
կէչիրտիքտէն սօնրա, քէնտի քէնտինէ չու
սուրէթլէ սէօյլէնիօրտը. — Իշթէ պու բէք
միւքէմիշլ տիր, էօմրիւմտէ էյի պիր շէյ եաբ-
արմա օ տա պու տրր. չիւնքի պու մէգա-

լէմլէ իսպաթ իտիօրում քի, արթըզ մէգհէպ
հալը իհիթիգարտա պուլունույօր, ճան չէքի-
չիօր... ըստական թարաֆուարլարը մահւլ օլ-
տուլար... խոտովանանք, մօտասը կէչմիշ
պիր պուտալալըզ տրր. հէր քէս թարաֆըն-
տան թէքք օլունմուշ տրր... Հաղորդու-
թիւնա ինանան պիր ֆէրտ պիլէ գալմամը
տրր...:

Պիպիմ կազէթաճը եարտըղընտան ֆէվզ էլ
ատէ մէմնուն, էլլէրինի օլալայրու տուր-
յօրտը:

Սօնրա գալէմինի էլինէ ալարագ «Ի՛ն-
ֆուր ըստական ֆիքիրլիլիք, իշթէ մահիւ-
միլէթինին գարտընը իմզա էտիօրում» տէր,
վէ սօն սահիֆէնին զիլլինէ իմզատընը վազ
էլլէր:

Հէր վազըթ աշի ֆիքիրլէ ուղրաշան
քիմսէ, քէնտի թաաավլուրլարընը չօգ տէ-
ֆա ֆիլիթեթ զանն էյլէտիլի իշիւն, պիպիմ
մուհարրի տէ, ատէթա թէչէպպիւսի միւ-
վէֆֆադիլէթլէ նէթիճէլէնմիշ կիպի մէսուր
օլույօր, գաթօլիքլիլին խարապընը պէր վէճ-
հի բիշին կէօրիւյօր... Թէք պիր տանէ գալ-
մըշ օլան ըստականըն տար աղանընտան ա-
սըլտըղընը վէ տիւնեանըն հէր թարաֆընա
եահուտիլիք հիւքմ իտիօր օլտուղընը սէյր
էյլէյօր կիպի մէմնուն կէօրիւնիւյօրտը...:
— Պու նէ՛ ուլվի ֆիքր, պու նէ՛ մուզաֆ-
ֆարիլէթ, նէ՛ մէսէրրէթ, նէ՛ հուրրիլէթ...
Եա պունըն պաշ միւրէվվիճէրինտէն պիրի
տէ, պէն օլմագըղըմ նէ՛ գատար պաթի
մէֆիլէթ տիր, — տէյօրտը:

* *

Պու խիւլեալէր արասընտա մուհարրիին
պաշը գըզմըշ, գալպի, աթէշի զայրէթլէ
թուլուշմուշ օլտուղընտան, պիր աղանդ
թէնէֆֆիւնէ իհիթյաճ հիսս իտիօրտը. Շար-
գասընը վէ պասթօնընը ալարագ մէգալէսինի
թէպիմ իթմէք իւզրէ եօլա չըգար:

Մէվսիմին գըշ վէ կիճէնին սաաթ տօ-
գուզը օլմասընա յաղմիշ, Բարիդ սօգապլա-
ընտա զարիպ պիր հալ նիւմանան օլմագ-
տայտը. իշ ատէմլէրի քէսըթլէ էօթէյէ պէ-

րիյէ կիտիպ կէլլօրլարտը, տիւքեանլարտա տա միւշթէրի չօգտը:

— Վա՛յ, հիշ տիւշիւնմէտիմ, պու կիւն Դեկտ. 24 տիր, Գաթօլիքլէրին կիճէ քիլի-սայա կիթմէք իւզրէ գալգաղլարը կիւն տիր,— տէր մուհարրիւր, վէ պու կիտիպ կէ-լէն բարիպլիւրի սէյր իթմէք իւզրէ քէյֆլիճէ եօլունը սէվամ իտէր: Սէն-Սիւլբիս մէյտա-նրնա եէթիշիր: Էհալի քիլիսանըն մուհիպ մէրտիվէնինտէն էնիյօր չըգըյօր:

Մուհարրիւր մէրագա կէլիր,— ճանըմ չու իշէրիտէ նէ օլույօր, պագալըմ,— տէյէրէք Գիլիսայա կիրէր:

Պիր գաշ խաթվէ ալըր ալմազ կէօրիւր քի, խոստովանարանլարըն էօնիւնտէ սըրա իլէ տիգլիմիշ բէք չօգ ատամլար վար: Արա սըրա խոստովանարանտա տիգ չէօքմիւշ օ-լան պիր ատամ չըգըյօր, ծոռն եէրինէ պիր տիկէրի կիրիյօր, սըրա պէքլէյէնլէր պիրէր սանտալիա իլէրի կիտիյօր վէ պու սուրէթլէ ծնլարըն գէնճիւրի հիշ գըսալմայօրտը: Պէք-լէյէնլէր եալընըզ գարըլար տէյիլտի, հէր չադտան, գէնիկին, էմնաֆ բէք չօգ տա էր-քէք պուլունուեօրտը:

Մուհարրիւր հէր նէ գատար տա հէր կիւն Գաթօլիքլէր վէ գաթօլիքլիք հագգընտա մէ-գալէլէր եազարտը իսէ տէ, Գաթօլիք ու-սուլլարընա բէք ազ վազըֆ իտի, պինաէն ալէյի քէնտի քէնտինէ:— ճանըմ, չու ահ-մազլար՝ օ գարանլըզ քիւչէտէ նէ՞ եաբըյօր-լար, օլմայա քի խոստովանանք օլույօրլար: Տուր չու կէչէն լուսարարա սօրայըմ, պագա-լըմ նէ՛ տէյէճէք:

— Աֆվ իտէրսինիզ, էֆէնտի, չուրատա օթուրանլար նէ՞ հաբըյօրլար:

— Պունը անլամայաճագ նէ՞ վար. իշթէ խոստովանանք օլույօրլար:

— Հը՛ն, նէ՞ տէրսինիզ: Տահա խոստո-վանանք օլան վարմըյըմը:

— Տահա, տէմէքլէ վագթըն կէճ օլտու-ղընը անլայօրսանըզ, էվվէթ, վագըթ կէճ տիր. ֆագաթ Մնուկէ կիճէլէրի պէօյլէ օ-լուր: Քահանալար եարը կէճէյէ գատար խոս-տովանանք իշիտիրլէր: Սիւլտէ սըրայա կիր-

մէք իսթէրսէնիզ, էմին օլուն քի սըրա պու-լապիլէճէքսինիզ:

— Տէմէք քի, եարը կէճէյէ գատար է-հալի պուլունուր:

— Թապիի. վէ եարըն սապահ գաբուլար աշըլտըղընտա պաշգալարը կէլիրլէր:

— Խոստովանանք մը:

— Էվվէթ. ամմա պունըն նէսինէ թէ-աճճիւպ իտիյօրսըն:

— Պէն գանն իտիյօրտըմ քի, արթըզ խոս-տովանանք ալէմտէն գալգմըշ տըր:

Լուսարար գարչըսընտաքինին նէ մախ-լուզ օլտուղընը անլայարագ, չու եօլտա տէ-վամ իտէր:

— Սիւլտէ, դազէթալարըն հէր տէտիյինէ ինանանլարտանսընըզ, ֆագաթ գօրգմայըն, դազէթալարըն օթարզ եանլըշ եուվարլազ մէգալէլէրի ինանանլարը Ալլահտան վազ կէ-չիրէմէզլէր:

Լուսարար պունլարը սէօյլէտիքտէն սօնրա չէքիլիր կիտէր, մուհարրիւր իսէ, խոստովա-նարանըն էթրաֆընտա օթուրմուշ դայէթ ճիտտի պիր հալտէ վիճտանլարընը թէֆթիշ իտէնլէրի սէյր իթմէյէ տալար, վէ քէնտի քէնտինէ:

— Եա պէն թամմ պունըն զըտտընը եազ-մըչըմ... Պէն, արթըզ հիշ խոստովանանք օլան եօզ տըր տէմիշիմ, հալպուքի... Յա-գաթ շիմտի օթուրուպ տա ճէպիմտէքի մէ-գալէյի թասհիհ իթմէյէ հաճէթ եօզ տըր, գարիլէրիմ պէնիմ սէօզիւմէ իթիմատ իտէր-լէր: Հէմ տէ, չայէտ պէն գալգըպ տա ծո-լարա, խոստովանանք օլանլար կէօրտիւմ տէյէճէք օլուրսամ, պանա կիւլէրլէր... Խա՛յր, մէգալէմի օլտուղը կիպի կէօթիւրիւպ դազէթայա թէսլիմ իտէյիմ,— տէր, վէ ա-լէլ աճէլէ Բիլիսատան չըգար:

(Մապասի վար)

ՏԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՅԱՆԱՅ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՆԱՀԱՏԱԿ

ԺԳ.

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍԻ

ՏԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍ ՏԻՊԱՐ ԿԱԹՈՂԻԿԷՑ

Ներանելի Տ. Կոմիտասի Կ. Պոլսոյ Նախավկային՝ մեր այս խոնարհ և շատ թերի կենսագրութիւնը չաւարտած, կ'ուզենք ամփոփ ակնարկ մը նետել անոր սրբական վարուց վրայ, նկատելով զինքը նախանկար օրինակ մէն մի հաւատացեալի, և մանաւանդ Եկեղեցական դասու։ Տէր Կոմիտաս Քահանային փառապանծ նահատակութիւնն ու յաղթանակը, իբրեւ Հայ-Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ անդամ և անոր Քահանայ՝ կատարուած է։

Տէր Կոմիտաս Քահանան, ինչպէս կենսագրութեանս սկիզբէն տեսանք, Եկեղեցականութեան կուսակրօն դասուն չէր պատկանէր. և ըստ սովորութեան Արեւելեան Եկեղեցեաց, ամուսնացեալ Կղերէն էր. սակայն իր ամուսինն ալ համեստափալ, կրօնասէր և առաքինութեամբ օժտուած մէկն էր։ Սակայն առանց վարանելու պիտի խոստովանինք, թէ անոր հոգին՝ նոյն իսկ իր ժամանակուան և մեր լուսաւորեալ և զարգացեալ դարու կուսակրօն Եկեղեցականաց հոգին գերազանցեց։ Իբրեւ մարդ մահկանացու, Քէօմիւրճեանց աղնուազան սերունդէ յառաջ եկած, պարծանք էր այն ընտանեաց, և այն ազնուութիւնը չնսեմացուց և ոչ փոքրիկ արատով մը։ Իբրեւ Քրիստոնեայ, ճշմարտութեան նուրբ հետազոտող, որով միաբնակ զիչ ժամանակուան մէջ Հոգւոյն Սրբոյ շնորհաց պայծառ լուսաւորութեամբ բեղմնաւորուած, որոշեց փրկութեան ուղիղ ճանապարհը, անոր հետեւեցաւ միտնգամ ընդ միշտ առանց սայթաքելու։ Իբրեւ Քահանայ և օծեալ Տեառն, ընդօրինակեց Քրիստոսի Որդւոյն Աստուծոյ առաքելութեան նպա-

տակը, «Սկսաւ առնել եւ ուսուցանել» (Գործ. Ա. 1)։ Գործնականապէս Քահանայութեան Վսեմութիւնը իր մէջ ինչպէս կ'ըմբռնէր, այնպէս ալ արտաքին բարքովն ու վարքովը կ'արտայայտէր. իր արտաքին երեւոյթը զինքը տեմնողներուն կը ներշնչէր համեստութեան, խոնարհութիւն, եղբայրսիրութիւն, աստուածապաշտութիւն. ճրագ մին էր որ աշտանակի վրայ դրուած էր. և ոչ ընդ գրուանաւ (Ղուկ. ԺԱ. 33.). աղ էր որ ամենայն ինչ կը համեմէր. (Մատթ. Ե. 13). Հայր էր, որ իւր որդւոցը անդաբար կերակուր կը ջամբէր. (Մատթ. Է. 10). Բժիշկ էր, որ իրեն զիմողներուն հոգեւոր հիւանդութիւնները կը բժշկէր. (Ղկա. Դ. 18). Դասաւոր էր, որ արդարութիւնը կը բաշխէր անաչառութեամբ. (Ղկա. ԺԹ. 22.).

Շէր Կոմիտաս Քահանայն իւր բարձր և Աստուածային կոչման գիտութեանը մէջ յատուկ և եզակի տաղանդ մը ունէր. սէր և աննչ մը անոր վեհութիւնը միշտ պատկանելի և ազդու դիրքի մը մէջ պահելու հաւմար, որով ինչպէս ի մանկութենէ սկսած էր զարգանալ, այսպէս հետզհետէ տարիքը յառաջանալով այդ գիտութիւնը ի կատար հասուցած և նոյն իսկ ամէն գիտութեանց բանալին եղող Ս. Գիրքը իւրացուցած էր և կրնար իրաւամբ կոչուիլ Կենդանի Ս. Գիրք մը (Բ. Տիմ. Դ. 15.). Հետեւաբար իւր Ս. պաշտօնին բերմամբ նա ամպիրներու, Եկեղեցւոյ բնմերու պերճախօս կրկերոնը եղած էր։ Իւր հանրածանօթ անստգտանելի վարքն ու բարքն յարմարելով հրաշալիօրէն իւր քերնէն արտասանուած սուրբ խօսքերուն, կը թափանցէր ունկնդիրներուն սրտին խորիւրդ, զանոնք կը հմայէր, և յԱստուածապաշտութիւն կը յանկուցանէր. և զինքը լսող հարիւրաւորներու մէջ չէր գտնուէր մէկը որ զինքը մօտէն ալ ճանչնալով կարող ըլլար իրեն դէմ ըսել. «Բժիշկ, բժշկեալ՝ զանձն քո»։ Սրդէն՝ ինչպէս գիտենք, նոյն իսկ իր թշնամիները որ այնչափ կատաղաբար առիթներ կը փնտռէին զինք մատնելու կառավարութեան, չկրցան, իւր ներքին կեանքին այնքան հմուտ ըլլալով հանդերձ, արատ

մը, նշանաւոր թերութիւն մը գտնալ որուն վրայ հիմնէին իրենց զրպարտութեանց շէնքը: Նա առանձնաշնորհալ սակաւաթիւ հոգիներէն մին էր, որ իւր ծայրագոյն խոնարհութեամբը, քաղցրահամբոյր հեղութեամբը, համբերատար արիւթեամբը, դասակիցները գերազանցող խոհեմազարդ իմաստութեամբ, համեստագոյն բարքով, քահանայավայել կարգապահութեամբ, եւ աստուածային եւ եկեղեցական օրինաց նախանձախնդիր եռանդով, անյողողդ հաւատքով, անսասան՝ անդրդուելի յուսով, եւ վերջապէս անսպառ՝ աստուածավառ սիրով, անսպառում հիացմամբ պիտի յափըռտակէր իրեն՝ Բրիտտոսի բարի եւ աստուածավախ հաւատացեալները եւ ընդհանուր եկեղեցականութեան մաքրակենցաղ դասը, հանդիսանալով անոնց ամէնուն տիպար ճշմարիտ հաւատացեալ Կաթողիկէի եւ երկիւղած ու առաքինազարդ Քահանայութեան:

Տէր Կոմիտաս Քահանան՝ քաջ եւ արի զինուոր եղաւ Քրիստոսի զօրապետին «Մարտիր զբաւուր մարտն հաւատոց, եւ բուռն հաւ զկենացն յաւիտեականաց յոր կոչեցաւ» (Ա. Տիմ. 2. 6. 8. 10. 11.): Նա Մովսէս մը եղած էր իրեն յանձնուած ժողովուրդը տաղտկալի նեղութեանց եգիպտոսէն հանելու եւ վշտաց ու ցաւոց Կարմիր ծովէն անցընելու, եւ Աստուծոյ սուրբ կամաց հասկերպութեամբ, անյաշող բախտերու անապատներուն մէջ առաջնորդելով ներքին մը խիթարութեամբ Աւետեաց երկիրներուն մէջ տեղաւորելու, եւ իւր բարի եւ անսայթաք վարուց կենդանի օրինակով իրեն յանձնուած հօռթ առ Աստուած ուղղելու ջանանար կը լինէր: Նա՝ իրիւր քաջ զինուոր, հաւատոյ պատերազմի դաշտին մէջ մինչեւ ցվերջ կուրծք տալով, ուրախ եւ անվրդով սրտիւ հեղիւ իւր սուրբ արիւնը, երկինք պըցաւ՝ յաղթութեան դափնիին ետեւէն, յաւիտեական Զօրազլխէն ընդունելու համար այն փառաւոր եւ անթառամ պսակը որ պատրաստուած է Ս. Հաւատոյ Ախոյեաններուն:

Ահաւասիկ այս է Կաթողիկէ Ս. Կրօնքին

պահանջած Հաւատացեալն ալ, եկեղեցականն ալ:

Ի հեճուկս դժոխային սադրանաց, եւ կրօնքի թշնամեաց՝ Տէր Կոմիտասի եւ իր հետեւող Կաթողիկէից անձին վրայ ստուգուեցաւ ակնյայտի՝ յաշտի եղերաց, օրէնստանոյց Գամաղիէլի այն նշանաւոր պատգամը թէ՝ «Ապա քե յԱսուծոյ, ոչ կարեմք քեզ զդոսպ. գուցէ եւ Ասուծամարտք գտնիցի» (Գործ. Ե. 39.): Յիշատի Երանելի Տէր Կոմիտաս Քահանային սորվեցուցած վարդապետութեանց, Թանկագին բարեմասնութեանց աստուածատուր տաղանդին եւ հաստատամտութեամբ պաշտպանած դատին յաշողութեան արդիւնքն է որ Ուղղափառ Ս. Կրօնքը, յԱրեւելս անթիւ քաղաքներու եւ գաւառներու մէջ, եւ նոյն իսկ Կ. Պոլսոյ մէջ անհաւատալի կերպով փայլեցաւ, ծաւալեցաւ եւ հաստատուն արմատներ արձակեց: Իւր սուրբ արեան մէն մի կաթիլը ընդ միոյ երեսուն, ընդ միոյ վաթսուն, եւ ընդ միոյ հարիւր պտուղներ յառաջ բերաւ. վասն զի միշտ ճշմարիտ է Տերառողիանոսի այն խօսքը թէ՝ «Արիւն Մարտիրոսաց, սերմն Քրիստոսեցի» է:

Մեր ներկայ ժամանակուան մէջ սակայն չար եւ ոխերիմ թշնամի ոգւոյն՝ Ուղղափառ Ս. Կրօնքին դէմ յարուցած պայքարն յիշրաւի աղէտալի է. սոսկալի որոմ մը ցանուած է, եւ այս որումը, ուրիշ բան չէ եթէ ո'չ արդիականութեան հոգին, այսինքն՝ ազատամտութիւն, ազատախոհութիւն, իշխանութիւնէ ազատագրում, որ սպրդած է եւ ամէն տեղ ահադին կործանումներ կը գործէ, գաղտնի մեքենայութեամբ կրօնական անտարբերութեան, պաշտպանուած՝ քաղաքակիրթ դարու պիղծ իմաստակութենէն:

Պէտք է որ՝ Հաւատացեալք ու եկեղեցականք ձեռք ձեռքի տալով, աշխատին նախ անձանց սրբութեան, ապա սուրբ Կաթողիկէ հաւատքին անարատ պահպանութեան եւ ծաւալումին, որոց համար փառապանծ Նահատակն Քրիստոսի, Երանելի Տ. Կոմիտաս Քահանայ, իր արիւնը թափեց եւ այսպէսով Հրոմայ Ս. Գահին, Քրիստոսի Փոխանորդ եւ

Ս. Պետրոսի Առաքելապետի յաջորդ՝ Ս. Քա-
հանայապետին հշու եւ անպայման հպատա-
կութեան սրբազան ժառանգութիւնը թողուց
մեզ, որպէսզի անբաժանելի կերպով մնանք
մի եւ ընդհանրական Ս. Եկեղեցւոյ ծոցին
մէջ հաւատարիմ զաւակներ, ի փառս Տեառն
մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, եւ ի փրկութիւն
մեր հոգիներուն:

(Շարունակելի)

- 1.— Շարժէ՛, գրի՛չ իմ, շարժէ՛.
Շարէ՛ խորհուրդ նեմարիս,
Մտի՛ ծովու մարգարիս,
Որ անթառամ փառք կ'արժէ:
- 2.— Գրի՛չ, սիրոյն երկնային
Ըզեց տուեր եմ նուէր.
Երկրի կիբեր վառուէր
Ի գուր քեզի կր նային:
- 3.— Սիրոյն մաքուր եւ անեղ
Երգերն հիւսէ՛ բերկրաւէս,
Որ կը տեսն առ յաւէս
Երանելաց երկրին մէջ:
- 4.— Անցի՛ր մէջէն բարեբու.
Չարին արմատն ա՛ն, հոսէ՛.
Հասու սայրովդ ակօսէ՛,
Ցանկ' բարին կենսասու:
- 5.— Վրնիս ցովքեր փայլակե՛ն,
Հրպումներդ լուսայոյզ,
Խաւարն քնեն հեռասոյզ
Թշուառներու հոգեակէն:
- 6.— Մի՛ կանգ առնուր բընաին,
Մտիդ գեղուն, յորդ ակէն.
Թո՛ղ վստկներ կայլակեն,
Չովացնեն ծարաւին:
- 7.— Շարժէ՛, գրի՛չ իմ, շարժէ՛.
Մեր կերտէ՛ նեմարիս,
Մտի՛ ծովու մարգարիս,
Որ երկնային կեանք կ'արժէ:

ԽԱՉԻՆ Վ. ԱԹԱՆԱՆԵԱՆ

Մ Ա Լ Թ Ա Յ Ի ՍՈՒՐԲ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

(Շար.)

Կարդինալ-Պատուիրակին ճառէն վերջը,
Արհի. Բէյա Մալթայի Եպսկ.ը շնորհակալու-
թիւն յայտնեց Միքանաւորին և ներկայ ե-
ղողներուն. նոյնպէս Մալթայի Կղզեցւոց կող-
մանէ Կոմս Մաթթէի բարի գալուստ մաղ-
թեց ամենուն: Այլեւայլ ճառեր ալ խօսուե-
ցան. և Ս. Հաղորդութեան օրհնութեամբ
աւարտեցաւ բացման արարողութիւնը:

Հետեւեալ օրը Կարդինալներն այլեւայլ
Եկեղեցիներու մէջ հանդիսաւոր պատարագ
ընելով Ս. Հաղորդութիւնը բաշխեցին: Այն
օրը Գաղինոյի առջեւի Րէճինա հրապարակին
վրայ կատարուեցաւ Մալթայի երիտասարդ-
ներուն անցքը: Հրապարակը լեցուած էր
խուռն բազմութեամբ: Կարդինալ-Պատուի-
րակը Գաղինոյի միժ պատշգամբին վրայ երեւ-
ցաւ բազմութիւն Եպսկ.ներով և իր հետե-
ւորդներով, որոնց մէջ կար նաեւ Նորֆոլքի
Դուքսը՝ Անգլիոյ առաջին Լորտը, որ այն
առաւօտ հասեր էր: Շքեղ եղաւ անցքը, որ
մէկ ժամէն աւելի տեւեց. երիտասարդները
ցնծալից կը ճօճեցնէին իրենց գլխարկները և
խանդավառ կը ծափահարէին Ս. Քահանայա-
պետին Պատուիրակը, իրենց Հօրը ներկայա-
ցուցիչը. և Կարդինալ Ֆէրրաթա այս սրը-
տաշարժ տեսարանէն յուզուած՝ կ'օրհնէր զի-
րենք:

Կարդինալ-Պատուիրակը առջի օր սապէս
հեռագրած էր Ս. Քահանայապետին:

ԱՌ ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹԻՆ ՊԻՍՍ Ժ,

Փառաւորապէս իշխող

Հ Ռ Ո Վ Մ

Մայրա, 23.— Ս. Պօղոս Առաքելապետի ա-
ւետարանում այս նշանաւոր Կղզիէն, Ս. Հա-
ղորդութեան միջազգային Համաժողովն, որուն
փայլը կ'աւելցնէ ներկայութիւնը հինգ Վսեմ. Մի-
րանաւորներու, վարսուն Արքեպս.աց և Եպիս-
կոպոսաց, եւ զոտ Մայրացի Ժողովուրդը Քր-
իստոնեական անկախագրեղի խանդավառու-
թեամբ հիւրասիրեց, իր առաջին մտածութիւնը

կը դարձնէ առ Ձեզ, ո՛վ Ամենեւրանեայ Հայր, մեծ Քահանայապետ Ս. Հաղորդութեան. կը դառնան առ Ձեզ, սէր, որդիական մեծարանք յարգութիւն, հնազանդութիւն. եռանդագին կը մտնէ Ձեզ երկար ու երջանիկ կեանք. շնորհակալ կ'ըլլայ Ձեզ որ հաճեցաք Կարդինալ Պատրիարկ մը զրկել որ Ձեր Օգոստիանոս անունով նախագահէ իր հանդիսաւոր գումարումին: Համաժողովի անդամներն որ հոս դիմած են անկէ ազգերէն, եւ որոնք սերտ միացած են ի Ս. Հաղորդութեան իրապէս ներկայ գրեւոր Յիսուսի հաւատքին ու սիրոյն մէջ, կը հայցեն իր յրաւել հոնց ցնծութեան եւ իր ապահով առհասարակ գրաւական յարգութեան, Ձեր հայրական Առաքելական Օրհնութիւնը իրենց անձանց ու աշխատանք վրայ:

ԴՈՄԻՆԻԿԱՆՍ Կարդ. ՖԵՐՐԱՐԱ

Այն առաւօտ 24 Ապրիլ, Նորին Սրբութիւնը կը հաճէր պատասխանելու այսպէս.

Առ Կարդինալ Ֆերրարա,
ԻԱՆԱՆԱՅԱՊԱՏԱՊԱՏԱՅԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ

Օգոստիանոս Քահանայապետն Պիոս Ժ. հայրագործով արտով կ'ընդունէ՝ իր այնչափ գաւազաններն եռանդագին ձայնիւ արձագանգը, որոնք իրենց սիրայիւր մեծութիւնն Անոր դարձնելով, կրօնական աւանդութիւններով իրապէս անսխալական այդ Կղզոյն մէջ կը ձեռնարկեն Գոհութեան խորհրդոյն մեծ արարողութիւններուն. եւ անոնց հետ միասնաբար միեւնոյն մեծութիւն մէջ՝ խորին երկրպագութեան առաջի յարգանքով Յիսուսի ի Հաղորդութեան, կ'աղօթէ Աստուծոյ որ անկեղծ մէջ քաջաւորէ իր սիրովը. եւ իր գրաւական երկնից ընտելացոյն շնորհներուն, առասպելէ կ'առաքէ խնդրած Առաքելական Օրհնութիւնը, Համաժողովի իւրաքանչիւր անդամին, մանաւանդ Ձեր Վսեմութեան, եւ միւս ներկայ Կարդինալներուն, Արքեպիսկոպոսներուն եւ Եպիսկոպոսներուն:

Կարդ. ՄԵՐԻ ՏԵՂ ՎԱԼ

Այն օրը հասան նաեւ երկու ուրիշ Կարդինալներ՝ Անգղիոյ Նախագահ Արքեպիսկոպոսն՝ Կարդինալ Պէօրն, եւ Կարդինալ Ալմա-թարի Սանդոս, Սպանիայէն:

Համաժողովին երեք օրերը անցան մաս-

նակի ու հանդիսաւոր գումարումներով, որոնց մէջ խօսեցան Եպիսկոպոսներ, աշխարհականներ, ինչպէս Նորֆոլքի Դուքսը. Յնգղիոյ Նախագահ եւ Լոնտոնի մէջ Ուէսթմինսթրի Արքեպիս. Կարդինալ Պէօրնի ճառը, որ նիւթ ունէր «Ս. Հաղորդութիւն եւ Ընթանիք» արտաքին կարգի ծափահարուեցաւ. Նոյնպէս շատ սրտաշարժ էր Հ. Ճիւմէլլիի ճառը՝ որ խօսեցաւ Ս. Հաղորդութեան եւ Լուսի վրայ:

Կարդինալները ամէն օր այլեւայլ Եկեղեցիներու մէջ հանդիսաւոր Պատարագներ կը մատուցանէին: Համաժողովին երրորդ օրը Համալսարաններու բոլոր աշակերտներն առանց եւ ոչ մի բացառութեան եւ «Մարիամու Դսեմք» գեղեցիկ անունը կրող օրհորդներ եւ հազարաւոր մանուկներ մօտեցան Ս. Սեղանին եւ հաղորդուեցան:

Ապրիլ 26ին կատարուեցաւ Համաժողովին փակումը, որուն մէջ վերջին անգամ խօսեցաւ Կարդինալ-Պատուիրակը, իր շնորհակալութիւնները մատուցանելով ներկայ Կարդինալներուն, Եպիսկոպոսներուն եւ Ուխտաւորներուն, մանաւանդ Կղզեցւոց, որոնք պատիւ ըրին իրենց Հաւատքին եւ իրենց պաշտպան Ս. Պօղոս Առաքելոյն: Նոյնպէս մասնաւորապէս շնորհակալութիւն յայտնեց Կղզւոյն Իշխանութիւններուն, Կառավարչին, որոնք ամէնքը իրենց Վեհապետը կը ներկայացնեն:

Ի մասնաւորի ուղղեց իր շնորհակալութիւնը առ Նորին Շնորհազարդ Բարձրութիւն՝ Դուքսըն Նորֆոլքի որ փառք ու պարծանք է անգղիացի Կաթողիկէներուն, որ իր ներկայութեամբ, իր բարեպաշտութեամբ եւ եռանդով՝ փայլ աւելցուց Համաժողովին:

Ի հոսկին, բաժնուելէն, հրաժեշտի ողջոյնը տալէ առաջ, կը յորդորէ զամէնքը որպէսզի՝ Համաժողովն արդիւնաւոր գործելու համար, միշտ գործնական սէրը պահպանեն առ Ամենասուրբ Հաղորդութիւն, յաճախակի մօտենալով անոր, եւ երբեք զանց չընելով այցելութիւնն առ Յիսուս որ փակուած Տապանակի մէջ միշտ կը սպասէ մեզի:

Ծափահարութեանց շփոթին մէջ, Համաժողովին Մալթայի կարգադիր Յանճնախումբը

Կարդինալ-Պատուիրակին կը ներկայացնեն Մալթացիներու ընծայն, որ էր գոհարազարդ ոսկի սկիւն մը, որ պատկանած էր նոյն Կրղզ-ւոյն հին Եպսկոպոսին մէկուն: Այս աղնը-ւութենէն յոյժ զգածուեցաւ Միրանաւորը:

Սրտաշարժ արարողութիւն մըն էր հե-տեւեալը: Քաղքին գլխաւոր հաստատու-թեանը մէջ բոլոր աղքատաց հաց ու դրամ բաշխելէ վերջը, վաթսուն աղքատ՝ ճերմակ գոգնոցներով, նստեցուցին շքեղ սեղանի մը առջեւ ճաշի, և ծառայեցին Եպսկոպոսներ, ի գլուխ ունենալով Արքեպիսկոպոս Կրաս-սէլի (հին Ք. Նուիրակ ի Կ. Պոլիս), Կա-նոնիկոսներ, Իշխանուհիք և Աւագորեալ: Արքեպս. Կրասսէլի համառօտ ճառ մը խօ-սեցաւ, լերան վրայ Յիսուսին Հացը բազմա-ցնելու հրաշքին վրայ. աղքատները կը ծա-փահարէին . . . :

(Շարունակելի)

ԼՈՒՏԵՐ ԵՒ ՊԱՊԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ճոխ համադամով եւ զինով փրփրուն Սեղանի մը շուրջ, աւ գիշերն ի բուն Մի քանի փարթաւ իշխանի՝ շրջապատ Պարսկին լեցուն բաժակներ զրարք: Տօնն էր կարծես այն օր Լուսերի, Նախնորն եւ մեծ բողոքին կրօնի, Որ լոկ նորագիծ ձեռքով աննրէր Կեղծելով, քանիտ կրօնից տուր հիմեր: Մինչ զինոյն քաղուն հիւրքն մոլեգին Սկսած էր եռալ քափով իւր ներքին, եւ ձեռքեր, գլուխներ, լեզու գիւրաւարժ Տափ տափ վիճելն, ճառելն շատ վարժ: Յանկարծ գերդ պատգամ, կանգնեցաւ Լուսեր Կարծես Մարգարէ նոր Աւետարան եւ պատին վրայ այս տաղեր կրկին Գրեց եւ բողոք գայն՝ կրակ վերցին. «Կեանքս քեզ համար ժամանակս աղետալ, իսկ մահս՝ քեզ մահ պիտի ըլլայ, ո՛վ Պապ: (*) Բայց յանկարծ մահուան հարուած անողոք Գլուխը գերեզման զինքն եւ իւր բողոք. եւ այդ կարծեցեալ փառքեր ընդունայն իրեն հետ դարձան փոշի յափեան: Իսկ դեռ իւր զագիր շրմին s վերայ Վէ՛մ Պետոսի գահն ու յաջորդ անմահ Կանգնած յայրապետ եւ միշտ փառք պերճ Համայն աշխարհի յոյս սփռեն անվերջ: Ո՛րքան այդ վիշտն բախին Լուսերներ, Իբր կասողած ալիք սպաննան աւեր Նա միշտ աւելի լուսով կենսաւէ Կայ, մնայ անւարժ եւ ցոլայ յուրէ: ԳՈՂԹՆՈՒՆԻ

Մարգուան, 19 Մարտ 1913

(*) Pestis eram vivus, moriens ero mors tua, Pupa.

ԵՐԹՆԵԱԿ ՔՐԻՍՏՈՆԵՒ

ՏՕՆԱՅՈՅՑ

Մայիս 25	† Կիր. զկ. Բ. Չկնի Հագեգ. Տօն Եկեղեց.
26	Բշ. աժ. Յովն. Կրպ. ի Եւ Արամա- զինեայ Եպիսկոպոսի.
27	Գշ. ալ. Ս. Կուստնացն Նունեայ Եւ Մանեայ
28	Դշ. քժ. Պահոց
29	Եշ. քկ. Մանկանցն Բեթղեհէմի Եւ Քակիտի վկային Եւ Սարգսի Եւ Բագոսի
30	Ուրբ. գժ. Պահոց
31	Շք. զկ. Մովկիմայ Բահանային Եւ Կոդրատի զինաւորին:

Ս. ՓՐԱՆԿԻՍԿՈՍ ՍԱԼԷՋԵԱՆ (S. François de Sales)
(Շար.)

Ճինեկրայի Եպիսկոպոս ըլլալուն պէս, առաջին գործը եղաւ կարգի դնել իր և իր տան գործերը՝ Սա-լէզի մէջ ըրած կրթութեան ժամանակ որոշած կա-նոններուն համեմատ: Իրեններուն հետ կ'ընէր ա-ռաւօտեան և երեկոյեան աղօթքները. զանոնք կը պարտաւորէր խտտով անելու, հաղորդութիւն ամէն ա-միս. անոնք ինք անձամբ հաղորդութիւն կու տար իր պատարագին մէջ, իր բնակարանին մէջ չէին տես-նուեր ոչ շքեղ կահ-կարասիներ, ոչ աւելորդ հետա-քրքրական առարկաներ, ոչ աշխարհային փափկու-թիւններ: Իր սեղանին վրայ կը փայլէր համեառ սա-կաւապետութիւն. հոն կը կարգաւորէր միշտ կամ Ս. Գիրքը կամ ուրիշ շահեկան հոգեւոր գիրք մը: Երբեք մեծաքանակ չհագաւ:

Ինքզինքը ամբողջովին նուիրեց իր պաշտօնին պարտքերուն. իր միակ մտածումն էր հաստատել Յի-սուսի թագաւորութիւնը իրեն յանձնուած հոգինե-րուն մէջ: Այս նպատակաւ սկսաւ ընդհանուր այցե-լութիւն մը ընել իր իրեմիւն: Իր ոչխարներէն շատերը ցրուած էին լեռներուն վրայ. կեանքը վտանգի մէջ գնելով գնաց զանոնք փնտռելու: Այլեւան լեռներուն ամէնէն ամալի և ապառաժուտ կողմերուն մէջ զբո-նուած ժողովրդապետութիւնները այցելեց: Սերը ի-րեն թեւ կու տար երթալու գտնելու այն հոգիները որ իր առջեւ պիտի թափաղակէին: Երբ իրեան ինք զանոնք կը նկատէր իրեն Երեսնի արիւնով գնուած ոչխարներ: Այս ուղեւորութեան մէջ յաճախ չէր կրնար գտնել ո՛չ հաց ոչ ջուր և ոչ ո՛ր և է զովացու-ցիչ: Տերեւալից յոռի անկողին մը իսկ շատ քնքաւ մահիճ մը կը համարէր, երբ կը ստիպուէր իր յոգ-նութիւններէն քիչ մը հանգստանալ: Ուստի Յիսուս իրեն պարգեւեց առատալեզ օրհնութիւններ. և իր գործած հրաշքներէն զատ իր խօսքերն ու բարոյները:

այնքան ազդեցիկ էին, որ ժողովուրդը իրեն կը հետեւէր բազմախուռն, որպէս թէ երկինքէն զերեւոյ հրահանգելու համար զրկուած հրեշտակ մըն է: Անոնց բարձրագոյն թեան աստիճանին համեմատ կը բացատրէր հաւատքի սկզբունքները և իւրաքանչիւրին ըստ իր վիճակին Աստուծոյ ծառայելու եղանակը: Իր գրաւիչ հեզութեամբ իրեն կը յանկուցանէր ապաշխարողները և դարձի կը բերէր հինօրեայ մեղաւորները, և երբ կը մեղադրէին զինքը չափազանց զիջողութեան համար և կ'առաջարկէին որ քիչ մը խըստութիւն բանեցնէ և յանցաւորները պատժէ իրենց յանցանքին համեմատութեամբ, կը պատասխանէր թէ՛ աւելի կը փափաքիմ մարդոց առաջնորդել զէպի ապաշխարութիւն քան քէպի յուսահատութիւն, և թէ՛ Յիսուսի օրինակէն ետեւ հեզութեամբ վարուելէն երբեք չեմ վախնար:

Օր մը կը խոստովանցէր մեծ մեղաւոր մը որ մեղքերը կը զրուցէր պատմութեան մը պէս, և բնաւ զղջում չէր ցուցնէր: Այս խոստարութիւնը Սուրբին լացը շարժեց. և երբ այս յոռի ապաշխարողը իրեն հարցուց լալուն պատճառը, Կու լամ պատասխանեց, Իմ չլալուդ վայ: Այս խոսքերը՝ անրապատելի քաղցրութեամբ արտասանուած, ուժգին հարուածի մը պէս փչեցին այն քար սիրտը: զղջման չարացունքներ հասեցան ապաշխարողին տէքերէն և լուացին անոր մեղքերը:

Մասնաւոր խնամք տարաւ որ հին կանոնները պահուին իր թեմին Վանքերուն մէջ. ուզեց նաեւ տալ Եկեղեցւոյ Յիսուսի հարսերուն նոր Միտրանութիւն մը:

1610, Յուլիս 6ին, Ամենասուրբ Երրորդութեան ամեն օրը, Ս. Պրոսպերոսի Շոնթալ, և Սուրբ Եղիշի առաջին՝ ախաբահին աղլիկը Փաղրի օրհորդը, և առաջին Պրէշար օրհորդը, սկսան, մեր Սուրբին առաջնորդութեամբ, հիմնել այս նոր Կարգը որ հիմա՞յ ամբողջ Քրիստոնեայ տշխարհին մէջ կը ծաղկի:

(Շարունակելի)

ՀՈԳԵՒՈՐ ՄՏԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„ՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ“ ԳՐԲԷՆ

Գիրք Ա.—Գլ. Թ.— Հնազանդութեան ու երպասակութեան վրայ:

(Շար.)

Ճշմարիտ է որ ամեն մեկը իր կամին համեմատ կը գործէ յօժարակամ, եւ աւելի կը միտի կը յարի անոնց որ իրեն համակարծիք են:

Սակայն երբ Աստուծոյ և մեր մէջ, պէտք է որ քողով անաւ երեւնաւ մեր կարծիքը՝ խաղաղութեան բարեւոյն համար:

Ո՞վ կայ այնպէս իմաստուն, որ ամեն բան լիովին կարենայ գիշնայ:

Ուրեմն քիչ կարծիքիդ շատ մի՛ վստահիւր. այլ յօժարութեամբ շո՛ք՝ ուրիշներուն կարծիքն այլ:

Երբ կարծիքիդ շատ շատ, եւ Աստուծոյ համար անկե հրաժարիս եւ ուրիշին հետեւիս, մեծ յառաջադիմութիւն պիտի ընես:

Քանզի սեպ շեցի քե ապահովագոյն է ուրիշին շեց եւ խորհուրդ առնույ, քան քե ծալ:

Կրնայ նաեւ պատահիլ որ իշխանիւրիս կարծիքը շատ շատ. քայց հարկին պահանջած ասեմը ուրիշներուն չգիշնալիք՝ նշան է հպարտութեան եւ յամառութեան:

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ Ք

Ս. ՅՈՎՍԷՓ ԵՒ ԿԱՐԱԳԻ ԲԼՈՂՆԵՐԸ

Ս. Յովսէփ Աստուծոյ ժամանակաւոր մատակարարն է. ուստի Բարեբորձական Ընկերութիւնք անոր կը դիմեն իրենց ամենօրեայ պիտոյքները ձեռք բերելու համար:

Աղքատախնամ Փոքր Քոյրերը իրենց հայրթայթիւ ըրած են Ս. Յովսէփը: Իրենց խնամքին յանձնուած բարի ծերերը անպայման վստահութիւն ունին անոր վրայ. և անոնց մէջ շատերը անոր կը դիմեն նոյն իսկ ծխախոտ և սուրճ խնդրելու համար. և խնդրածն ին կ'ընդունին այլ և այլ զարմանալի միջոցներով:

Հաւաստի աղբիւրէ կը պատմուի հետեւեալ դէպքը: Անգամ մը Աղքատախնամ Փոքր Քոյրերուն մէջ ծերանոցին մէջ կարագը կը հատնի, կարագը որ այն երկրին համար հացին պէս կարեւոր կը համարուի: Ուստի խեղճ ծերերը մեծ նեղութեան մէջ կ'իյնան. Ս. Յովսէփի կ'աղօթեն կը պաղատին. բայց ան խուլ կը ձեւանայ. շատերը կը սկսին դանգաժի անոր անտարբերութեան դէմ:

Մեծաւոր Մայրն ալ ինչ ընելիքը չի գիտեր: Բայց վերջապէս միտքը կու գայ արտաքոյ կարգի փորձ մը ընել: Երկու ծերի կը հրամայէ որ մատուռէն առնուն Ս. Յովսէփի արձանը և հանդէսով տանին մոռանը իւզի գատարկ բողոքներուն քով: Ծերերը հոն կը զետեղեն արձանը, առջեւ երկու մոմ կը վառեն, և կ'ըսեն Ս. Յովսէփի. մի՞նչեւ որ մեր խնդիրքը չկատարես, արձանդ մատուռը չպիտի դարձնենք:

Այնուհետեւ ծերերը ետեւէ ետեւ կ'երթան մոռանը վարդարան կը զուրցեն իրենց Ս.

Պաշտպանին առջեւ, վստահ ըլլալով որ ան հրաշք մը պիտի ընէ։ Ոմանք գաղտուկ երբեմն երբեմն բողոքներուն խուփերը կը վերցնեն կը նային թէ իւրով լեցուած են։ Եւ գանձնք դատարկ գտնելով տխրութեամբ ետ կը դառնան։

Օրն ի բուն կ'աղօթեն ծերերը. բայց կառաքել չի գար. հարկ կ'ըլլայ այն իրիկունն ալ առանց կարագի ընթերել և կոտորած սըրփով պառկիլ։ Յաջորդ օրը արշալոյսին դարձեալ կը ժողովին իրենց պաշտպանին առջեւ։ Կարագը գիշերն ալ չէր եկած։

Նոյն առտուն քաղաքացի մը արթննալուն պէս կ'ըսէ ինքնիրեն. Խնչպէս մինչեւ հիմայ չեմ այցելած Փոքր Քոյրերուն ծերանոցը. որուն մասին այնքան լաւ բաներ կը խօսին։ Բոլոր գիշերը նոյնին վրայ երազած էր։ Կ'երթայ իսկոյն ծերանոցին դուռը կը զարնէ. քաղաքավարութեամբ կ'ընդունուի, և փափաք կը յայտնէ չէնքին յարկաբաժինները տեսնելու։ Մեծաւոր Մայրը կը տանի զինքը մատուռը, սրահները, սեղանատունը, խոհանոցը և վերջը մատանը։ Քաղաքացին տեսնելով արձանը, անոր երկու կողմը վառուած մոմերը, ծերունին, որ ծնրադիր կ'աղօթէ.

— Ի՞նչ է այս, կ'աղաղակէ։

— Պարո՛ն, երեք չորս օրէ ի վեր մեր ծերերը իւր չունին, ասոր համար արձանը բերեր հոս դրեր են և կու գան կ'աղօթեն որ Ս. Յովսէփ հրաշք մը ընէ և լեցնէ սա բըղողները։

Այցելուն քրքիլ մը փրցնելով կը հարցնէ.

— Է՛, Ս. Յովսէփ լեցո՞ւց։

— Ո՛չ, պարո՛ն. դեռ չէ լեցուցեր. բայց պիտի լեցնէ. որովհետեւ երբեք անտես չէ ըրած մեր խնդիրը։

— Հիմայ կը հասկնամ, կը պատասխանէ այցելուն թէ ի՞նչ է պատճառը այս գիշերուան երազներուս եւ այս առտու ձեզի այցելել ուզելուս։ Զիս հոս բերողը Ս. Յովսէփն է, իւրով լեցնել տուէք այս բղողները. զրամը ես կը վճարեմ։

ՍԻՔՍՏՈՍ Ե.Ի ԱՂՅԱՆԸ

Սիքստոս Ե. Քահանայապետը, երբ դեռ պարզ կրօնաւոր էր, հմուտ և բարեպաշտ փաստաբանի մը հետ բարեկամութեամբ կապուած էր։ Այս բարեկամութիւնը չընդհատեցաւ բնաւ երբ կրօնաւորը Կարդինալ եղաւ. բայց զադրած երեւցաւ երբ նա Քահանայապետ եղաւ։ Սիքստոս Ե. Քահանայապետական գործերով զբաղած՝ կարծես մոռցեր էր իր հին բարեկամը։ Խեղճ փաստաբանը աղէտալի դէպքերու հետեւանքով, Հոռոմի մէջ այնքան թշուառ կեանք մը կ'անցընէր որ սրտին ցաւէն հիւանդացաւ, մահիճ ինկաւ։ Անտուծոյ մասնաւոր նախախնամութեամբ քովը կանչուեցաւ Անթոնիօ Փորթի, Քահանայապետին բժիշկը։ Հիւանդը, ըստ սովորութեան, յայտնեց բժիշկին ոչ միայն իր ֆիզիքական ցաւը այլ նաեւ իր բարոյական վիշտերը և աղէտները։— Բժիշկը տեղեկանալով փաստաբանին և Սիքստոս Ե.ի միջեւ եղած բարեկամութեան, օր մը Քահանայապետին քով եղած ատեն ճարտարութեամբ մը խօսքը փաստաբանին վրայ դարձուց, և սրտաշարժ կերպով նկարագրեց անոր յետին խեղճութիւնը, անոր հիւանդութեան միակ պատճառը։— Սիքստոս Ե. որ խօսակցութիւնը երկարելու ժամանակ չունէր, ընդմիջեց խօսքը եւ ճամբայ դրաւ բժիշկը, որ մեկնեցաւ ոչ-դո՛ս տպաւորութեան տակ։

Եաջորդ օրը Փորթի բժիշկը զարձեալ ունկընդիրութիւն ունեցաւ. եւ Քահանայապետը անոր ըսաւ. «Շատ կը գնահատեմ բժշկութիւնը. եւ եթէ ժամանակ ունենայի զայն կ'ուսումնասիրէի։ Երբեմն ես ալ դեղեր կու տամ, եւ կը տեսնեմ թէ՛ ձեր դեղերուն չափ արդիւնք կ'ունենան։ Երէկ ինձի խօսեցար հիւանդ փաստաբանին մասին, որուն քով կանչուած էիր. ըսէ տեսնեմ, իրեն ի՞նչ դեղ պատուիրեցիր»։— Սրբազան Հայր, պատասխանեց բժիշկը, իրեն փոշետեսակ զօրացուցիչ մը տուի։— Իսկ ես, ըսաւ Քահանայապետը. իրեն զրկեցի բուսական զօրացուցիչ մը, քիչ մը աղցան վատիկանի պարտէզէն։ Վստահ եմ որ անով պիտի առողջանայ։— Աղցան, ըսաւ բժիշկը, զարմացած. եթէ

խեղճ հիւանդը այդ գեղով աղէկնայ, ատիկայ ձեր Սրբութեան մէկ հրաշքը պիտի ըլլայ: Քահանայապետը ժպտեցաւ եւ ըսաւ բժիշկին. «Գիտա՛, հիւանդը տե՛ս, եւ իրեն ըսէ՛ որ այսուհետեւ ես իրեն բժիշկը պիտի ըլլամ. քու մէկ յաճախորդէդ պիտի զրկուիս. սակայն ասի քեզի համար ոչինչ է»:

Փորթի բժիշկը աճապարեց գնաց փաստաբանին բնակարանը, եւ տեսաւ որ ան մահճէն ելած կը պտտէր ուրախ զուարթ: Զարմացաւ մնաց եւ հարցուց անհամբերութեամբ մը. — Ո՛ւր է Քահանայապետին քեզի զրկած աղջանը: — Ահաւասիկ պատասխանեց փաստաբանը, ցոյց տալով փոքրիկ կողով մը. Քահանայապետին պարտիզպանը բերաւ ատիկա: — Բժիշկը արհամարհանքով մը դիտեց կողովը եւ ըսաւ. — Ասիկա քու հիւանդութիւնդ բուժող գեղ մը չի կրնար ըլլալ: — Տէ՛ր բժիշկ, կրկնեց հիւանդը, ձեռքերնիդ կողովին մէջ խոթեցէք եւ անոր տակը կը գտնէք բուն յատկազեղը: Բժիշկը ձեռքը խոթեց եւ հոն գտաւ երեք հարիւր ոսկի սկուզ: Այն ատեն ժպտաղէմ դառնալով փաստաբանին ըսաւ. Բա՛րեկամ, Հիպոկրատ այս զեղերէն չունի:

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍ

Պ Ե Ր Ի Ն Ճ Ի Պ Ա Ս Պ

Յիսուս-Քրիստոսըն սիմասընքն իւր ումուժի չիզկիւլէրի: — Օճուռ ալլահիլըը ինսանըլըընքն ճէվզ էլ աճէ կիւզէլլիյի արասընքան կէօրիւնիւր:

Հէր շէյտէն էվվէլ վէ մէճմուըը իթիպարըլլա Յիսուսըն սիմասընը սէյր իտէլիմ: Սիմա, ազ էվվէլ պէյան իթտիյիմ իւզրէ, թէնին թօզլարըը արասընտան բուհըն սըզմասը, քէշֆ օլունմասը տըր. սանքի բուհըն՝ քէնտի չէփիւմիշ օլտուըըը ուզլէթինտէն չըզարագ ինսանըն եիւզէ տօղրու եիւքսէլմէսի վէ օրայա եարասըլմըլ մէվճուտաթ արասընտա միսլի պուլունմայան պիր կիւզէլլիք պրագմասը տըր: Ֆէնէլօն, «Սահիպի տէհա պիր քիմսէնին նազարընտաքի բարլագըըղա նիսպէթէն»

կիւնէշին պիւթիւն բարլագըըղարը նէ տիրէր» տէր իտի: Հաղգը տա վարտը. մամաֆիյ Ֆէնէլօն սատէճէ պիր ինսանի ճէմալտան պահս իտիյօրտը: Բարլագըըղա, աթէշէ մալիք օլան եալընըղ տէհա, պէօյիւք ազլ տէյիլ, գալպին աթէշի տահա սըճադ, բարլապըըըը տահա գամաշտըրըճը տըր. գալպ քէնտի պու աթէշ վէ բարլագըըըընը տահա չապուգ սիմայա սէվզ իտէպիլիւր: Իրատէթ տէ օնտան մահրում տէյիլ տիր: Աճէպա քիշինին անըը իւզէրինտէ կիւզէլլիին սըրընը իքմալ իտէն ճէսարէթին բարլագ վէ մէրտանէ: ալէվի իրատէթտէն հուսուլա կէլմէզմի:

Պիւճիւմէ պու խուսուսլարտա Յիսուսըն սիմասը պինագիր տիր: Ինսանի ֆիքը, աչըզտան աչըղա էն եիւքսէք իգթիտարը հալիք տիր օնտա, «Պէն նուըըմ» տէր իտի Սիսուս Քրիստոս: Հիշ իթիւրազ իտիլէմէզ, օսաֆ վէ սատէ նուը տըր: էն պէօյիւք քիմսէլէր կիպի օնուն տա էթրաֆընտա հասսէլէրտէն եիւքսէլէն պուլուլթ, լուս վէ սիստէն հիշ պիր էսէր եօզ սըր: Կիւնէշտէ լէքէլէր պուլունմուշ տըր, պուրասա իսէ հիշ պիր լէքէ եօզ տըր: Ֆիքիւր զայէթ զըեատարտը, սէրպէսթիւքլէ, քէմալը շաշաա իլէ վէ հիշ պիր գահմէթ չէքմէքսիզին հէր ճիհէթէ նուը վէրիւր: Հայրէթպալս խուրէթտէ պիր սատէլիքլէ, գօլայըըղա, եիւքսէլմէք, տէրինէ էնմէք, վէ հէր պիր իսթիգամէթտէ տէ մահստուտար օլապիւմէք խասսիյէթինի իպրագ իտէր:

Բիճա իտէրիմ, Յիսուս-Քրիստոստան գիյաոէ նէրէտէ եիւքսէլիք կէօրիւլմիւշ տիւր: Օնուն մագսատընտան տահա ալի մագսատ վէ օմագսատը թէէմին իթմէք իւլին օնուն իսթիմալ իթտիյի վասիթալարտան տահա բուհանի, տահա սատէսինէ նէրէտէ բասթ կէլինմիւշ տիր: Օնուն հէմ թաթըը վէ հէմճանըը միւքիալէմէսինտէ կէօրիւլէն վէ զայէթ թասիի օլտուըըը հասսէպիլլէ, սէնի թէնվիւր իյլէտիյի հալտէ սէնի չարմայան չիմէքլէր շայանը հայրէթ աէյիլմիտիլլէր: Պա՛գ պիրտէն պիրէ էն եիւքսէք թէրէլէրէ գատար եիւքսէլիւր, վէ սէնի տէ պէրապէր օրայա

կէօթիւրիւր: Տահա սողրուսը օ օրայա չըգ-
մազ, տախմա օրատա տըր: Էյէր ինսան կի-
պի չըգմըջ օլսա, քէնտի իլէ պէրապէր չըգ-
տըղըմըզտա, սուռուտըն օ թագերիցինի, օ
սաատէթլի եօրկուսըղընը հիսս իտէրաիք:
վէ քէնտի պու ճէլալըն գուհուրընըն ֆար-
գընտա օլարազ, քէնտի թէէսսիւրիւնիւ պի-
զէ տէ իլհագ իտէրաի: Հալպուքի պէօյլէ պիր
շէյ եօզ տըր: Պօսիւէնին տէտիյի կիպի «Օ
Ալլահըն էսրարըյլա տօլու կէօրիւլիւր, ֆա-
զաթ կէօրիւրսիւն քի, պուհա հիշ թէաճ-
ճիւպ իթմէյօր, վէ աստէթա պու էսրար վէ
պու ինթիշամ իչինտէ սողմուշ կիպի, բէք
թապիի պիր հալտէ օնլարտան պահա իտիյօր»:

Պու կիպի պիր նուր իչինտէ՝ օնտաքի
սիւքիւնէթ, բէք ազ քիմնէլէրին տաիմի սու-
րէթտէ օրատա գալմազ իւզրէ չըգմազա միւ-
վէֆֆազ օլապիլտիքլէրի օ եիւքսէքլիքլէրէ
իթիֆա իչուն հիշ պիր գահմէթ շէքմէսի,
պազը միւէլլիֆլէրէ Յիսուսըն աստէթտէն խա-
րիճ վէ զարիպ պիր տէհա օլտուղընա էն ճէ-
լիւ պիր տէլիւ կէօրիւնիւրաիւ: Մամաֆիյհ
պէն օնուն տէրինլիյինէ տահա զիյատէ հայ-
րէթտէ գալտըղըմը իգրար իտէրիմ: Չանն ի-
տէրսէմ, տէրինլիք տէ եիւքսէքլիքլէրէն գի-
յատէ ալլահանի պիր շէյ վար տըր: Տէրին-
լիք՝ ալի ֆիքիլէրին պիր խասսէսի տիր:
Պէօյլէք ֆիքիլէրի քէշֆ իթմէքտէքի թէ-
րէտուիւտ վէ միւշքիլաթը քիմ թարիֆ ի-
տէպիլիւր: Հէր կիւն իչուն պու կիպի քէշ-
ֆիյաթտա եանըմըջ օլտուղըմըզը կէօրիւլիւր-
մույուզ: Պուհուհա պէրապէր, վէլէվ թէ-
րէտուիւտ իտէրէք պիլէ օլսա, մահիյէթի էշ-
եանըն էսրարընա վազըթ օլմազ, գէմանը
հալտէ պուլուհարազ իսթիգապը ֆարզ ի-
տէպիլմէք, վէ հաթթա օնը սէլամիյապիլմէք
հէր քէսէ զըպթէպիսիշ օլան պիր պէօյլէք-
լիւք տիւր: Իշթէ պու աճիպ հալ Յիսուս-
Քրիստոս իչին թապիի օլան պիր հալ տըր:
Օնուն՝ թապիաթտան խարիճ օլան նազա-
րընտան հիշ պիր շէյ գալմազ: Տիշարտան
կէօրիւլէն ալտատընը կէօթէրիլէրէ րաղմէն
գալպլէրին կիզլի սըրլարընը քէշֆ իթմէք
իսուսընտաքի ինթիգալընը Աւետարանտա
քիմ միւշահէտէ իթմէմիշ տիր: Նէ՛ զարիպ

պիր մէհարէթլէ հիքմէթամիզ պիր սէօզ պիր
աթար րուհըն տէրինինէ. պու սէօզ պիտա-
յէթէն եա առաշըլմազ վէ եախօտ խօրլանըր,
ֆազաթ պիլախէրէ օ գատար բարլար վէ նու-
րանիյէթ բէյտա իտէր քի, պու սէօզիւ գա-
պուլ իթմիշ օլանը՝ օնուն րուհընըն իսթի-
տատընա կէօրէ, եա մահճուպիյէթ վէ եա-
խօտ մահգուզիյէթ իլէ տօլտուրուր: Ֆէվզ էլ
ատէ պիր ուսթալըզա վէ ինսան եիւրէյինի
թանըտըղընը վազիհան իսպաթ իտէրէք՝ էն
ուֆազ պիր միւքեալէմէյի պիլէ քէնտի մէ-
մուրիյէթի մէվտուապը մէնֆաաթընա խա-
տիմ իթտիքէպիլիւր վէ քէնտինէ անճագ պիր
շակիրտ մահալի թախտիս իտիլմէք իսթէնի-
լէն պիր եէրտէ՝ մուալլիմ մէվզիինի իշալ
իտէր: Շակիրտլէրինին եիւրէքլէրինի օ գա-
տար էյի թանըր քի, օնլարըն քէնտինէ էն
զիյատէ ֆէտաքեարըզ վէ մէրպուլիյէթ պէ-
յան իթտիքլէրի պիր սըրտա, թաթլըզ-
լա, ֆազաթ բէք աշիքեար պիր սուրէթտէ
օնլարըն ազ սօնրա վազը օլաճագ տիւշիւշ-
լէրինի խապէր վէրիր:

Րուհլարըն էսրարընա օլան պու գաթի,
ալլահանի սիւրաթը ինթիզալ տահա հիշ պիր
շէյ տէյիլ տիր: Գալպլէրին սըրլարընը թա-
նըտըր կիպի ճէմաաթլարըն գատէրինի խա-
պէր վէրիր: Երուսաղէմին աթիսի՝ քէնտի-
սինէ Պեսոսուն եախօտ Յուգանըն աթիսի
գատար աշիքեար տըր: Վասիթասըզ պիր
սուրէթտէ վէ պիր գաթի վիւղուհա սահի-
հէն պիլիւր, քէշֆ էտէր վէ բէշլին օլարազ
սէօյլէր քի, պիր պէօյլէք ինզըլապ պաշլա-
յաճագ: Ուաշընըն աշաղընտա եէնի պիր
տիւնեա տօղաճագ. քէնտի Ուաշը՝ հէր քէսի
օնա ճէլպ իտէճէք, հագիր շակիրտլէրի պիւ-
թիւն միլլէթլէրի թալիմ իտէճէքլէր: ճէ-
մաաթլար գարճա կէլէճէքլէր: հէսսի պիր
սիւրիւյէ մէնսուպ օլաճագլար վէ քեաֆ-
ֆէսինի՝ թէք պիր չօպան իտարէ իտէճէք
տիր: Վազթըն վէ մէսոֆէնին թահտիտ ի-
տէմէտիլի՝ ֆիքրի իտէ, թա տիւնեանըն սօ-
նունա աթլըր, վէ՛ էվլէլճէ խապէր վէրմիշ
օլտուղը Երուսաղէմին խարապլարը վառը-
թասըյլա, պէշէրիյէթին օնունա տահա տու-
րէթլէ վազը օլաճագընը պիլիւր օլտուղընը
պիլէ իսպաթ էյլէր:

Հալալու քի, ծնուն իրթիֆաը ածիպինտէ
օլտուղը կիպի, կէլէճէյի էվլէլինտէն խա-
պէր վէրմէսինտէ տախի հիշ պիր ճէհտ, հիշ
պիր թէաճճիւպ էսէրի կէօրիւմէզ, «Իսթիգ-
պալը պիլմէսինտէ քէնտինի միւթէէսիր ի-
տէն, ալթիւսթ էլլէյէն վէ հայրէթտէ պրա-
գան հիշ պիր շէյ հօզ տըր. չիւնքի վազթըն
հաղըր, կէլմիշ վէ կէլէճէք սաֆհալարը օ-
նուն ֆիքրինտէ միւսթէվի տիր, իսպէր
վէրտիյի կէլէճէք սըրըլար, ծնուն իչիւն քէն-
տինի միւթէհայերի իտէճէք կէլիպ կէչիճի վէ
նալէհանի պիր նուր տէյիլ տիր: Պունլար
տախիմ քիշի նաղարընտան տուր օլմայան վէ
տուրէթլէրինի քէնտինտէ նազ շլունմուշ
կէօրտիւլի շէյլէր տիր: Կէլէճէք ասըրլարըն
պիւթիւնիւ, ծնուն նա միւթէնանի նաղարը
գարլըսընտա, պիզի չիմտի թէնվիր իլլէյէն
պու կիւն կիպի հաղըր տըր:» (Մասիլիճն)
(Տեվամի)

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

Ն Ո Ր Մ Ե Ի Կ Ա Յ Ո Ղ Ի Կ Է Ա Շ Խ Ա Ր Հ

Ս. Քաջանայապետին առողջանալուն համար, Ս.
Պետրոսի մէջ մեծ հանգիստութեամբ երգուեցաւ Զբեգ
Աստուած գոհարանական երգը: Հանգիստագիրն էր
Վսեմ. Ռաբըլլա Կարգինալը ժողովուրդը խառնե-
րամ գիմած էր եկեղեցին: Նոյն իրիկունը թէ՛ Ս.
Պետրոս և թէ՛ Յաւիտենական Քաղքին միւս եկե-
ղեցիները, նոյնպէս չըմկալ գիւղերուն եկեղեցիները
և հաւատացեալք տունները լուսավառած և դրօ-
շադրեալած էին:

Սալիս 12ին փառաւոր կերպով կատարուե-
ցաւ Հոռնի եկեղեցւոյն Ատենապոլիս Վսեմ. Կարգի-
նալ Ալիարտի կողմէ եպիսկոպոսական ձեռնադրու-
թիւնը Ս. Քաջանայապետին նոր փառանորդին Վսեմ.
Կարգինալ Բոսրիլի:

Ս. Քաջանայապետին մօտ Աւստրիական
գետական Շոնպուրկ-Հարթն:թայն՝ հացիերոյթ մը
տուաւ Վսեմ. Կարգինալ Մէրի աէլ Վալի Ներկայ
էին այլ եւ այլ բարձրաստիճան և գիւտնագիտա-
կան անձնաւորութիւններ:

ՀԱՅ ԿԱՅՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐԷԱՐԱՆ

Տիրաժօր նուիրուած Մալիս ամսուան ջերմեան-
գութիւնները, ժողովրդեան խառն բազմութեան ներ-
կայութեամբ՝ կը կատարուին Աւագ Թեմի ամէն ե-
կեղեցիներուն մէջ:

Սալիս 15ին տեղի ունեցաւ Աւագ Թեմի
քաջանայեց միօրեայ կրթութիւնը՝ Աթոռանիստ Ս.
Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ:

Սալիս 17ին Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ
մէջ Ս. Լուի կղերանոցէն երեք նորընծայ ալլիւալլ
աստիճաններ ընդունեցան Արհի. Ռոքոսեան Գերա-
պոյծ և Լէն. քաջանայ ձեռնադրուեցաւ յարգոյ Կաթ-
րիէլ սարկուազ Գաթմէրճեան Մարտինցի. սարկու-
ազաթեան աստիճանին բարձրացաւ Յովհաննէս
Թոգաթիւան Անկիւրիացի. խոզաւմի հերաց տառու
(Կարապետ) Խոսրով Խանճեան Մալաթիացի:

Անարատ Յղութեան կարգին ընդհ. մեծա-
ւոր Մօր. Բոյր Եւգինէ Բէքմէզեանի պաշտօնավարու-
թեան երկրորդ եռամեակն ալ աւարտելու մօտ ըլլա-
լով, նոր ընդհ. Մեծաւորուհիի մը ընտրութեան ձեռ-
նարկուեցաւ և կարեւոր հրահանգները տրուեցան:

Արհի. Լիդատիոս եպ. Մալոյեան, վիճա-
կաւոր Մարտինի, Եգիպտոս գացեր է ինչ ինչ կարե-
ւոր խնդիրներու համար:

Գեր. Գրիգորիս Վ. Աճէմեան զրկուեցաւ Պի-
րէճիկ, ուր ազդ կը պաշտօնավարէ իբրեւ Կ. Պատ-
րիարքական Փոխանորդ:

Գեր. Վարդան Վ. Խաչերեան, զրկուեցաւ
Կեսարիա իբրեւ ժողովրդապետ:

Գեր. Պօղոս Վ. Գուշազճեան, աշակերտ
Յիսուսեանց, Զմեռա զրկուեցաւ դասաւանդութեան
համար:

Է Զ Մ Ի Ա Մ Ն Ա Կ Ա Ն Հ Ա Յ Ե Ր

Ազգային ժողովին նոր նստաշրջանին առաջին նիս-
տը գումարուեցաւ Մալիս 16ին Ներկայ էին 74 ե-
րեսիոնան: Պատրիարքը կարգաց նախագահական ճա-
ռը: Քառասնութիւն կատարուեցաւ. Ա. Ատենապետ
հռչակուեցաւ Գարրիէլ Էֆ. Նորատունկեան. Բ. Ա-
տենապետ՝ Հրանտ Էֆ. Աստուր. և Գ. Ատենապետ
Տօքդ. Տաղաւարեան: Ա., Բ. և Գ. Ատենապոլիս
հռչակուեցան Հմայիակ Էֆ. Արամեանց, Երուանդ
Էֆ. Պէլազճեան, Ազեքսանդր Էֆ. Փանոսեան:

Ն Ե Ր Ք Ի Ն Գ Ո Ր Մ Ե Ր

Աւստրիա գրուեց Ատա-Գալէն, հետեւեալ կեր-
պով. Բարա-Սէվէրինի կառավարիչը, ընկերակցու-
թեամբ Գիւլ-Կառավարչին, ընդհ. դատախազին, աս-
տիկան Կօրոց ապաի մը և ոստիկան զինուորի մը,
գնաց կղզիի Միւսիրին Եւրիֆ պէյի բնակարանը, և
պատուով ընդունուեցաւ: Կառավարիչը կարգաց Ա-
տա-Գալէի Աւստրիոյ հետ կցման հրովարտակը. յե-
տոյ հրաւիրելով կառավարական պաշտօնականները, ճառ-
մը արտասանեց և ծանոց թէ կղզին մաս պիտի կազ-
մէ Գարաշ-Սէվէրինի շրջանակին խոստացաւ որ Մաս
ճառ իշխանութիւնը պիտի յարգեն ընկիւններու իրա-
ւունքները: Ներկայ բոլոր անձնաւորութիւնը ստո-
րագրեցին կցման պաշտօնութեւնը. բաց ի թուրք
Միւսիրէն, որ յայտարարեց թէ չի ճանչնար կցումը
և կը բողոքէ. որովհետեւ օտմ. կառավարութիւնը

այս մասին հրահանգ չէ տուած իրեն: Այս բողոքը նկատի չառնուեցաւ: Անմիջապէս աւստրիական զինուորներ եկան գրաւեցին կղզին:

Այլ եւ այլ նշաններէ կ'երեւի թէ հաշտութեան բանակցութիւնք ժամանակ մը պիտի տեսնուի: Յունաստան եւ Սերպիա՝ Պուլկարիոյ պէս արամադիր չեն անմիջապէս ստորագրելու հաշտութեան նախագիծերը: որովհետեւ կը պահանջեն նախ եւ առաջ քննել դաշնակիցներուն միջեւ եւ անոնց ու մեծ տէրութիւններուն միջեւ ծագած վէճերը: Յունաստան այսպէս ընել հարկադրուել է, իմանալով որ Իտալիա կը պիտի հարուային Ալպանիոյ սահմանագիծերին մասին իր տեսակետին վրայ: Յունաստան կը փափաքի նաեւ նախագիծերուն ստորագրման ժամանակ ճշգրէ մէկ քանի կէտեր, որ, ըստ իրեն, հաշտութեան պայմաններուն հետ կարգադրուելու են: Հաշտութեան պատուիրակները Լոնտոն պիտի մնան մինչեւ ստորագրուի հաշտութեան մանրամասն դաշնագրին որ Պերլինի Դաշնագրին տեղը պիտի բռնէ: Պուլկար կառավարութիւնը Էնոս-Միտիա գիծին համար վերապահուի կ'ընէ. եւ կ'առաջարկէ որ նոր սահմանագրութիւնը սկսի Միտիայէն, անցնի Սարայէն, Մուրադէն, Հայրապօլէն, Մալկարայէն եւ Քէշանէն եւ յանգի Էնոսի արեւելակողմը գտնուող կէտ մը: այսպէս որ Էնոս եւ Մարիցայի գետաբերանը մնան Պուլկար հողի վրայ:

Անգլիոյ եւ Օսմ. կառավարութեան միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուին Պարսից ծոցին եւ Պաղատարի կողմերուն առեւտրական խնդիրներուն կարգադրութեան համար:

Ճրանսա Օսմ. կառավարութեան ուղղած է այլ եւ ալ պահանջներ, նկատմամբ առանձնաշնորհմանց նաւահանգիստներու, երկաթուղիներու եւ շրջակայ հաստատութիւններու:

Մ Ո Ջ Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն

Մայիս 14ին Միջազգային նաւատորմէն 4000 հոգի Շքոտրան գրաւելու համար Պօեանայի ճամբով այն տեղ մեկնեցան աւստրիական եւ իտալական շոգենաւերով, որ պատերազմէն առաջ կ'երթեւէկէին նոյն գետին վրայ: Կէսօրէն ետքը Շքոտրա մասն հըրամանատարութեամբ ծովակալ Պրենիի Բաղաք մը տած ատենը ծովակալը ողջունուեցաւ Ջօր. Պէշիբի կողմէ կարճ ճառով մը, որուն պատասխանեց ծովակալը մէկ քանի սիրայի խօսքով: Ապա ծովակալը իր զօրաց զլուին անցած, յառաջացաւ: Չունակորեան ջոկատ մը զինուորական պատիւներ ընծայեց: Միջազգային զօրքը անմիջապէս գրաւեց հանրային շէնքերը, ուր պիտի մնայ եւ պիտի պահպանէ կարգ կանոնը: Չունակորեան զօրքը մեկնեցաւ քաղաքէն:

Շքոտրայի գրաւումէն վերջ միջազգային ծովագերեայ պաշարումը վերցաւ:

Մէքսիկոյի մէջ քաղաքական պատերազմը ազդեցութիւն կերպով կը շարունակուի:

Իտալական կառավարութիւնը զեկղջ Մ. Նահանգաց կառավարութեան թէ իր արժանի եղած կատարեալ համակրութեամբ պիտի քննէ բոլոր տէրութիւններուն ուղղուած հրուէրը թէ՛ իրենց միջեւ ծագելիք բոլոր խնդիրներուն քննութիւնը յանձնուի միջազգային յանձնաժողովի մը, եւ պայմանագիր բոլոր կողմերը յանձն առնուն պատերազմ չհրատարակել ու թշնամութեանց չսկսիլ մինչեւ որ յանձնաժողովը ամէն միջոց չպատուէ իր պաշտօնը կատարելու համար: Կը հաւատարմութիւն իտալիոյ օրինակին հետեւեցան արգէն կամ պիտի հետեւին շուտով միւս տէրութիւնք:

Պէշիբի մէջ զինուորական եռամեայ ծառայութեան գէմքոյց մը տեղի ունեցաւ զինուորներու կողմէ. բայց շնորհիւ երկուստեաներուն եւ պահպանութեան կորովի ընթացքին, ծաւալ չկրցաւ զարկ: Կառավարութիւնը ըմբոստներու մասին հարկ եղած միջոցները ձեռք առած է:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Դէպքեր եւ սկզբունքներ	321
Մաղուպ իքսին	324
Տէր Կոմիսսա Բահանայ	326
Դրչիս	328
Մալթայի Ս. Հաղորդութեան համաժողովը	328
Լուսեր եւ պապականութիւն	330
Եօթնեակ Բրիստօնէի	330
Այլ եւ այլք	331
Յիսուս Բրիստսս	333
Տեղեկագրական	335

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ

ՅՈՎԷ. Ծ. Վ. ԿԵՏԻԿԵԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄ ԲԱԳՐԱՊԵՏ

ԳԵՈՐԳ Ծ. ՎԱՐԴ. ԹԵՂԵՊԱՇԵԱՆ

Տպագր. Կ. Արճազունց Նաքարաբերքի, Բերա, Պարսմ փողոց թիւ 5, Կ. Պոլիս

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—Թուրքիայ համար, արեկան՝ 40 դիկ. արծ. վեցամսեայ՝ 20.—
մէկ քիւ՝ 1 դիկ.:— Արտասահման՝ ար. ժր. 10. վեցամս. 5.—Վնարմունկ կանխիկ եմ:
ՀԱՍՑԷ.— Կարողիկէ Արձագանգ, Բերա, 5 Պայրամ փողոց 5, Կ. Պոլիս:

GATOGHIGUÉ ARTZAKANK

Péra, 5 Rue Baïram 5

Constantinople

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆՔ.— 1.—Արձագանգ կը նրասարակուի Շաքար օրեր: 2.— Խմբագրութիւնս պարտաւորեալ չէ անպատասխան կամ նայնութեամբ նրասարակել իրեն ղրկուած ու եւ է յօդուած: 3.—Կեղծանունով ղրկուած յօդուածներու հեղինակը կը պարտի իր իսկական անունը ծանուցանել Խմբագրապետին: 4.— Ձեռագիրներ եւ չեն դարձուիր: 5.— Յօդուածներու ձեռագիրները պէտք է գրուած ըլլան բուրժիւ մէկ կողմը միայն: 6.— Ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմանագրութիւն կը կատարուին: 7.— Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անհրաժեշտ երկու դանկեկանի նամակագրուի ի միասին ղրկել:

ՅՊԱՐԱՆ Կարողիկէ Արձագանգի Բերա, 5 Պայրամ փ. 5: Տպարանս ըստ անենայնի ճոխ եւ ի վիճակի է որ եւ իցէ տպագրական գործոց համար: Կը տպուին ամէն տեսակ ծանուցումներ, զիբեր, տետրեր, հրատարակութեան, բարդեր, բարդ-տետրեր, մանագրներ, եւն., եւն.: Գինները ամբողջով կ'երպով տաճան են: Գեղեցկագիտական նաւակի եւ տպագրական մատրութեան կողմանէ յաճախորդները անտարակոյս զոն պիտի մնան:

Կը ԾԱՆՈՒԹԻ «Տարական Սկզբունք Բրիտանական Վարդապետութեան» հաստատեալ եկեղեցական իշխանութենէ եւ կիրառութիւնը հրամայեալ: Բաղկացած է 186 էջերէ: Գին, ամուր քղթակազմը 2 դիկն.:
